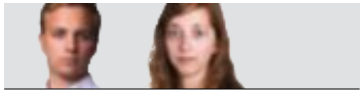

Förintelsens minnesdag.

Nazismens offer hedrades i hela Sverige

Förintelsens minnesdag samlade människor över hela världen för att hedra nazismens offer. I Sverige deltog flera politiska ledare – oroliga för att antisemitismen fortfarande sprider sig i landet.

– Det är alldeles för många som bär vittnesbörd om trakasserier, hot och våld, säger statsminister Stefan Löfven.

Mikael Delin, text
Emma Löfgren, text

● Befrielsen av koncentrationslägret Auschwitz för 70 år sedan markerade i går minnesdagen av Förintelsen.

I Sverige möttes ledare från politiken, näringslivet och kulturen när DN och Teater Galeasen anordnade en nypremiär av den hyllade pjäsen "Vår klass", som följer en polsk skolklass från 1930-talet fram till i dag – där det centrala är händelsen i byn Jedwabne 1941 då över tusen judar mördades av sina grannar.

– Det är en speciell föreställning och det är en mycket speciell dag – 70 år sedan Auschwitz befrielse. "Vår klass" nominerades förra året till Dagens Nyheter kulturpris. Och vi tog initiativ till denna specialvisning på Förintelsens minnesdag för att hedra offren och stärka minnet, säger DN:s chefredaktör Peter Wolodarski och fortsätter:

– Runt om i Europa vinner partier som livnär sig på ett "vi och dom"-tänkande mark. Föreställningen "Vår klass" visar med skrämmande precision vart en sådan utveckling kan leda.

Före pjäsen delade Micael Binfeldts stiftelse till minne av Förintelsen ut stipendier till fotografen Örjan Henriksson och filmkaparna Sara Sommerfeld och Johan Romin

för kulturprojekt som ska sprida kunskap om Förintelsen.

Bland de inbjudna personerna fanns Raoul Wallenbergs syster Nina Lagergren och sex partiledare, däribland statsminister Stefan Löfven, som senare gick vidare till Raoul Wallenbergs torg för att hålla tal.

– Den här dagen visar det viktiga i att minnas. Både för att hedra alla offer men också för att föra sanningen om vad som hände vidare, så att vi aldrig någonsin glömer bort det, och aldrig någonsin gör samma misstag, säger han.

Så sent som i måndags kritiserades Sverige av FN för situationen för minoriteter – däribland judar.

Stefan Löfven säger att läget på vissa platser i Sverige är "oacceptabelt", och att polisen måste prioritera hatbrott. Regeringen satsar även ytterligare pengar på Forum för levande historias uppdrag att sprida kunskap om Förintelsen. På torsdag tar regeringen beslutet att myndigheten får fem miljoner kronor under 2015 samt ytterligare tio miljoner kronor per år för 2016 och 2017.

Den tidigare S-ledaren Mona Sahlin utsågs av den förra regeringen till nationell samordnare mot våldsbejakande extremism. Hon håller med om kritiken mot Sverige.

– Det är inte tryggt att vara jude i många delar av Sverige i dag. Många gömmer sina judiska symboler. Vi talar om år 2015, det är inte acceptabelt.

Även Moderaternas partiledare Anna Kinberg Batra var på plats tillsammans med tidigare statsministern Fredrik Reinfeldt.

– Vi måste alltid stå upp för det öppna samhället och alltid ta avstånd från våld och extremism. Sedan måste vi fortsätta se till att ungdomar inte känner sig utanför. Det är ur hat och rädsla och utanförskap som våldet kan gro, säger Anna Kinberg Batra.

På tisdagskvällen var vägen till Stora synagogan i centrala Stockholm kantad med brinnande ljus. De lyste upp delar av de stora stenblocken där namn på Förintelsens offer karvats in. Långa rader med personer som inte fick uppleva befrielsen för 70 år sedan under texten "Jag skall ge dem ett evigt namn som inte skall bli utrotat".

Människor hade köat för att komma igenom den rigorösa säkerhetskontrollen och inne i synagogan var det fullsatt.

Kungen och drottningen var på plats, precis som flera riksdagspolitiker. Statsminister Stefan Löfven hade kommit även hit.

Lena Posner-Köröst, Judiska församlingens ordförande, hälsade välkomna med en tillbakablick över hur Förintelsen har uppmärksamats i Sverige. Hon talade om hur de svenska judarnas känsla av förtröstan har förbytts mot oro och rädsla, vilken har stegrats i och med terroristattacker mot judar i Paris.

Starkast applåder fick en av de överlevande, Livia Fränkel, vars tal fick ögon att tåras bland de församlade. Hon berättade att hon djupt ångrar att hon aldrig tog chansen och utvandrade till Israel efter att staten bildades.

– Jag ser ingen framtid för judiskt liv i Sverige eller i Europa. Men judarna är inte längre ett herrelöst folk. Vi har numera staten Israel. Aldrig mer ska vi behöva uppleva förintelse.

Stora synagogan i centrala Stockholm var fullsatt då det hölls en ceremoni till

Politiker, näringslivstoppar samt kulturpersonligheter närvarade vid

Röster från minnesdagen. DN och Teater Galeasen anordnade nypremiär av pjäsen "Vår klass"

Stefan Löfven, statsminister (S):

– Vi måste ärligt erkänna att vi har problem i vårt land, inte minst med antisemitism. Det är alldeles för många judar som bär vittnesbörd om trakasserier, hot och våld. Det är fullkomligt oacceptabelt.

Anna Kinberg Batra, partiledare (M):

– Jag tycker det är väldigt viktigt att visa vårt stöd för minnet av det som faktiskt hände en gång i tiden, inte minst i Auschwitz, och stå upp mot våld och mot extremism. Det behöver alla göra.

Mona Sahlin, samordnare mot våldsbejakande extremism:

– Vi har inte gjort tillräckligt mot extremism och antisemitism. Alltför många i Sverige har inte velat se hur drabbad den judiska befolkningen är.

Mark Brzezinski, USA:s ambassadör i Sverige:

– När USA:s president Obama kom till Stockholm så besökte han synagogan av en anledning. Han gick dit för att förstärka löftet "Aldrig igen", och för att förenas med svenskarna runt Raoul Wallenbergs minne.

Anne Ramberg, generalsekreterare Advokatsamfundet:

– FN:s kritik mot Sverige om minoriteter är allvarlig, särskilt eftersom vi fått den under en lång rad år. Vi förefaller oförmögna att ta tag i det.

Text: Mikael Delin Foto: Beatrice Lundborg

minnet av Förintelsens offer på tisdagskvällen.

Foto: Lars Lindqvist

Foto: Beatrice Lundborg

Israels ambassadör Isaac Bachman håller om Livia Fränkel, en av Förintelsens överlevande, i synagogan.

Foto: Lars Lindqvist

En scen ur pjäsen som hade nypremiär i går.

Foto: Dan Hansson

Björn Wiman: Konstens förmåga gör det omöjligt att glömma

Mot slutet av föreställningen reser sig skådespelaren Hannes Meidal. Hans rollfigur Abram har 1937 lämnat sin hemstad i Polen och räknar nu upp namnen på alla de som blev kvar: "Min farfar Chaim och morfar Jacob, farmor Róza och mormor Fejga. Min pappa Shlomo och min mamma Esterka..."

Uppräkningen vill aldrig ta slut: namn på bröder, systrar, morbröder, mostrar, fastrar, farbröder och kusiner. 54 liv som släckts: alla mördade av sina egna grannar av den enda anledningen att de var judar.

Ingen som har sett denna scen i Natalie Ringlers uppsättning av Tadeusz Slobodzianeks pjäs "Vår klass" på Teater Galeasen i Stockholm kommer att glömma den. Inte minst för att den har sin grund i verkligheten, i pogromerna kring den lilla staden Jedwabne i östra Polen sommaren 1941, när 1600 judar mördades. Många av dem brändes till döds i en lada, dit de drevs av sina egna grannar med hackor, yxor och påkar.

I "Vår klass" visas Förintelsen i all sin komplexa ohygglighet.

I går – på Förintelsens minnesdag – hade pjäsen nypremiär, på en specialvisning i samarbete med DN. I "Vår klass" visas Förintelsen i all sin komplexa ohygglighet: här fanns det industriella massmordet i nazisternas dödsfabriker som Auschwitz och Treblinka, men här fanns också vanliga byinvånare som brutalt tog livet av sina grannar – inte trots att de var grannar, utan just för att de var grannar.

I den process som ledde fram till massakern i Jedwabne och liknande händelser spelade propagandan en central roll. Den polska journalisten Anna Bikont visar i sin reportagebok "Vi från Jedwabne" – som delvis ligger till grund för pjäsen – vad som kan hända när människor slutar beskrivas som människor och i stället omtalas som "problem" – oavsett om det handlar om judar, muslimer eller kristna. Vägen mot avhumaniseringen är anträdd.

Att konkretionen i Teater Galeasens uppsättning av "Vår klass" är så fasansfull gör inte dess ämne mindre allmängiltigt. Det som hände i Jedwabne hände också i Rwanda och i forna Jugoslavien, det händer i dag i Irak och i Syrien. I dagens Europa – alltmer polariserat av terrordåd och rasism – är "Vår klass" ett verk som landar med kuslig precision.

Alla de som själva överlevde för att berätta om massakern i Jedwabne är i dag döda. I går visade DN "Vår klass" för att hedra deras och miljontals andra offers minne – men också för att visa på konstens unika förmåga att göra det omöjligt att glömma det som aldrig får glömmas.

Björn Wiman är Dagens Nyheters kulturchef.

Andra evenemang på minnesdagen.

Stockholm

Raoul Wallenbergs torg

● Vanja Engström var en av många stockholmare som såg en utställning på Raoul Wallenbergs torg med åtta vepor där överlevande från Förintelsen berättade om fasorna de upplevt.

"Förintelsen är en ofattbar ondska som inte går att jämföra med något annat", sade Vanja Engström.

Besöket på utställningen var hennes sätt att hedra offren.

Thomas Hall

Vanja Engström.

Foto: Thomas Hall

St Jacobs kyrka

● I St Jacobs kyrka fokuserade den ideella romska organisationen É Romani Glinda på hur nazisterna hade valt ut två folk, romerna och judarna, som inte skulle ha någon plats i det stortyska riket. Hur Förintelsen drabbade romerna är en historia som enligt É Romani Glinda förtryckts sedan andra världskriget. Man tror att det kan ha varit cirka en och en halv miljon romer som mördades. Fred Taikon, som varit med och producerat utställningen "Den okända förintelsen", som visas i kyrkan till och med i dag, var en av talarna. Emma Löfgren

Malmö

● Temat för minnesdagen var "Stöveltramp i Europa – 70 år sedan krigets slut". Arrangemanget hölls i Stadsarkivets nyöppnade lokaler.

Överlevande Lea Gleitman från föreningen Förintelsens ögonvittnen berättade om sina upplevelser och Bilan Osman, utbildare på tidskriften Expo, höll ett anförande om vad vi kan lära oss av historien. Författaren och debattören Hans Caldaras talade om romer och författaren Henrik Arnstad höll föreläsningen "Förintelsen förklarad." Emma Löfgren

I korthet.

Nazistaktioner på minnesdagen

En nazistisk organisation satte under natten upp plastband framför entréer till flera radio- och tidsningsredaktioner runt om i landet. Man lämnade också en uppmaning om att inte rapportera om Förintelsens minnesdag. Även utanför Stadshuset och en gymnasieskola i Kärrtorp, förorten där nazister attackerade en manifestation mot rasism, har liknande plastband satts upp, uppger lokala medier. TT